Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра дошкільної і початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
_____ Світлана КОНДРАТЮК
28 січня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 Початкова освіта

освітня програма Початкова освіта

Мова навчання *українська*

Погоджено науково-методичною
комісією ННІПП
«21» січня 2025 р.

Голова _____
Юлія БОНДАРЕНКО
док. пед. наук, професор

Суми – 2025

Розробники:
Павлущенко Н. М., канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри дошкільної і початкової освіти
Протокол № 6 від 26 грудня 2024 р.

Завідувач кафедри
канд. пед. наук, доцент Наталія ПАВЛУЩЕНКО

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 4</td><td rowspan="13">Бакалавр</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="12">Загальна кількість годин – 120</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>18 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>22 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>78 год.</td><td>114 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
екзамен</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Полягає у оволодінні здобувачами вищої освіти психологічними знаннями з питань загальних механізмів та закономірностей розвитку, навчання і виховання дитини на різних етапах її життя. Пізнанні механізмів впливу навчання та виховання на інтелектуальний та особистісний розвиток дитини. Вивченні закономірностей активного й цілеспрямованого формування особистості та психологію навчання, передавання й засвоювання знань, умінь і навичок.

Освітній компонент «Вікова та педагогічна психологія» є обов'язковим для студентів освітнього рівня Бакалавр. Це складова частина загально-гуманітарних дисциплін, що передбачає розвиток знань з вікової динаміки психіки людини, психологічні механізми навчання і виховання. Навчальний курс покликаний допомагати становленню сучасного педагога, котрий розвивається і формується в умовах сучасного освітнього простору.

2. Передумови для вивчення дисципліни:

Загальна педагогіка, загальна психологія. вступ до спеціальності.

3. Результати навчання за дисципліною

ПР-01	Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
ПР-02	Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.
ПР-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПР-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.
ПР-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-09	Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.
ПР-11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.
ПР-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПР-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.
ПР-14	Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.
ПР-15	Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.
ПР-16	Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.
ПР-17	Збирати, інтерпретувати та застосовувати культурні надбання регіону в освітньому процесі початкової школи.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Студент вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки; рецензує відповіді інших студентів; творчо виконує самостійну роботу; активно знаходить додаткову інформацію і використовує її для поставлених завдань; вільно користується новітніми інформаційними технологіями.
82-89	Студент вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань; застосовує знання на практиці; творчо виконує практичні завдання і самостійну роботу; має стійкі навички виконання завдань; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдань й оцінити результати власної практичної діяльності; вільно володіє новими інформаційними технологіями.
74-81	Студент вільно володіє навчальним матеріалом, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає певні огріхи у формулюванні висновків; активно виконує самостійну роботу; володіє новими інформаційними технологіями.
64-73	Студент за зразком самостійно виконує практичні завдання; має нестійкі елементарні навички виконання завдань.
60-63	Студент володіє навчальним матеріалом фрагментарно, поверхово; на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу; має нестійкі навички виконання завдань; знає основні поняття навчального матеріалу.
35-59	Студент фрагментарно володіє навчальним матеріалом.
1-34	Студент не володіє навчальним матеріалом, виконує лише елементи завдань.

Розподіл балів *для екзамену*

<table>
<tr><td colspan="6">Поточний контроль</td><td rowspan="3">Разом</td><td rowspan="3">Сума</td><td rowspan="3">Підс. тест</td><td rowspan="3">Заг. сума</td></tr>
<tr><td colspan="4">РОЗДІЛ 1</td><td colspan="2">РОЗДІЛ 2</td></tr>
<tr><td>Пр.1-2</td><td>Пр.3-4</td><td>Пр.5-6</td><td>Пр.7-8</td><td>Пр.9-10</td><td>Пр.11</td></tr>
<tr><td colspan="6">Поточний контроль</td><td rowspan="2">66</td><td rowspan="5">75</td><td rowspan="5">25</td><td rowspan="5">100</td></tr>
<tr><td>12</td><td>12</td><td>12</td><td>12</td><td>12</td><td>6</td></tr>
<tr><td colspan="6">Контроль самостійної роботи</td><td rowspan="2">9</td></tr>
<tr><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td></tr>
</table>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90-100	**A**	відмінно
82-89	**B**	добре
74-81	**C**	
64-73	**D**	задовільно
60-63	**E**	
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: усні та письмові відповіді, зв'язні розповіді студентів з теоретичних питань, практичних завдань, продемонстровані на практичних заняттях і самостійно виконаної роботи; поточне тестування; реферати; доповіді; презентації результатів виконаних завдань та досліджень, підсумковий тест.

Згідно пунктів 3.4 та 3.5 Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка Університет може визнати результати навчання здобуті у неформальній та/або інформальній освіті в обсязі, що не перевищує 20% від загального обсягу кредитів передбачених освітньою програмою в межах навчального року.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (курсовій роботі, курсовому проекту, контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни.

6. Програма навчальної дисципліни

5.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Особливості психічного розвитку дитини від народження до юнацького віку

Тема 1.1. Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука. Психологічна характеристика поняття «віковий розвиток людини». Поняття про провідну діяльність. Соціальний розвиток особистості. Вікова періодизація. Предмет вивчення та специфічні особливості вікової психології. Історія становлення вікової психології. Проблеми вікової психології як науки. Поняття розвитку у віковій психології. Онтогенез і філогенез у віковій психології.

Тема 1.2. Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство. Загальна характеристика періоду новонародженості. Комплекс пожвавлення. Розвиток спілкування і мови. Розвиток сприйняття та інтелекту. Психологічні новоутворення. Криза одного року. Соціальна ситуація розвитку дитини в ранньому віці. Розвиток предметної діяльності. Пізнавальний розвиток дитини. Криза 3-х років. Дослідження психологів у галузі вивчення мови дитини раннього віку.

Тема 1.3. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Психологічна готовність до школи. Загальна характеристика вікового періоду. Провідний вид діяльності. Формування головних інтелектуальних здібностей. Психологічні новоутворення. Психологічна готовність до школи. Соціальна ситуація розвитку старшого дошкільника. Розвиток основних умінь, навичок і здібностей дітей перед вступом до школи. Криза 7 років. Психологічні новоутворення в старшому дошкільному віці. Адаптація дітей старшого дошкільного віку до умов школи.

Тема 1.4. Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці. Структура навчальної діяльності. Особливості мотивації в молодших школярів. Особливості розвитку психічних процесів у молодшому шкільному віці. Специфічні характеристики життя молодших школярів. Емоційно-вольова сфера і особистісний розвиток молодшого школяра. Деякі психофізіологічні особливості в молодшому шкільному віці, пов’язані з навчальною діяльністю. Гра і праця в житті молодшого школяра. Особливості розвитку Я-концепції и мотиваційної сфери в молодшому шкільному віці.

Тема 1.5. Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці. Соціальна ситуація розвитку підлітка.

Наукові позиції щодо визначення специфіки віку. Криза 13 років. Психологічні новоутворення. Пізнавальний розвиток у підлітковому віці. Провідна діяльність в житті підлітка. Соціальна позиція підлітка у взаєминах з дорослими та однолітками. Психологічні реакції взаємодії підлітка з навколишнім середовищем.

Тема 1.6: Психологічна характеристика ранньої юності. Юність як психологічний вік. Соціальний простір юнацтва. Провідна діяльність в юнацькому віці.

Розділ 2. Психологічні проблеми виховання й навчання особистості

Тема 2.1. Педагогічна психологія як наука. Предмет вивчення, проблеми і напрямки досліджень у педагогічній психології. Основні завдання і структура педагогічної психології. Методи дослідження у педагогічній психології.

Тема 2.2. Освіта як глобальний об'єкт вивчення педагогічної психології. Структура системи сучасної освіти. Взаємозв'язок навчання і научання в освітньому просторі. Особистісно-діяльнісний підхід в організації процесу навчання.

Тема 2.3. Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію. Навчальна мотивація, види мотиваційної орієнтації. Засвоєння як психологічна категорія. Характеристика навичок в процесі засвоєння. Самостійна робота як різновид навчальної діяльності.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	У тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.		Лекції	Практ.	Конс.	Самост
РОЗДІЛ 1. Особливості психічного розвитку дитини від народження до юнацького віку										
Тема 1.1 Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука.	14	2	4		8	14	2			12
Тема 1.2. Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство.	12	2	2		8	12				12
Тема 1.3. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Психологічна готовність до школи.	12	2	2		8	12				12
Тема 1.4. Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці.	15	2	4		9	13				13
Тема 1.5. Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці.	13	2	2		9	13				13
Тема 1.6: Психологічна характеристика ранньої юності.	13	2	2		9	13				13
РОЗДІЛ 2. Психологічні проблеми виховання й навчання особистості										
Тема 2.1. Педагогічна психологія як наука.	13	2	2		9	15		2		13
Тема 2.2. Освіта як глобальний об’єкт вивчення педагогічної психології.	15	2	2	2	9	15			2	13
Тема 2.3. Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію.	13	2	2		9	13				13
Усього годин	**120**	**18**	**22**	**2**	**78**	**120**	**2**	**2**	**2**	**114**

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука	4	
2	Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство. Психологічна характеристика дошкільного віку.	4	
3	Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці.	4	
4	Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці Психологічна характеристика ранньої юності	4	
5	Педагогічна психологія як наука. Освіта як глобальний об’єкт вивчення педагогічної психології	4	2
6	Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію.	2	
7	Разом	22	2

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Білоус О. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2015. 108 с.
2. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учб. літ., 2007.
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. К, 2011.
4. Вікова та педагогічна психологія / За ред. Скрипченка О.В. К.: Просвіта, 2001.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / За ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія. К.: Либідь, 2005.
7. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. Курс лекцій. К., 2000. 100 с.
8. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. Тернопіль, 2009. 112 с.
9. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. Житомир, 2005. 312 с.
10. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
11. Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія. К., 2009. 212 с.
12. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія. Навч. посібник. К., 2012. 219 с.
13. Максименко С. Д. Психологія та педагогіка : підручник. К. : Слово, 2012. 584 с.
14. Максименко С. Д., Папуча М.В. Психологія особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закладів; за ред. С.Д.Максименка. К. : КММ, 2007. 296 с.
15. Основи педагогічної психології : навч.-метод. посіб. / [уклад. Л.Є. Коваль]; Нац. Акад. пед. наук України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Білоцерк. ін-т неперерв. проф. освіти, Каф. педагогіки, психології та упр. навч. закладами. Біла Церква : БІНПО, 2015. 136 с.
16. Подоляк Л. Основи вікової психології. К.: Главник, 2006.
17. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія : навч. посіб. 3-є вид., переробл., допов. К. : Академія, 2017. 368 с.
18. Сергієнко О. П. Столярчук О. А., Сергієнко О. П., Коханова О. П., Пасєката О. В. . Педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 168 с.

19. Сисоєва С. О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка : підруч. для традиційної та дистанційної форм навчанн. К.: Міленіум, 2005. 520с.
20. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с.

Додаткові:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Галаган В. Я. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / В.Я. Галаган, В. Ф. Орлов, В. В. Ягупов ; за заг. ред. В. В. Ягупова ; Київ. ун-т економіки і технології транспорту; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України. К. : КУЕТТ, 2005. 232 с.
3. Готовність дитини до школи / [упоряд. Л. Богуславська, С. Гончаренко, Л.Кондратенко ; за заг. ред. С. Максименка, О. Главник]. К. : Главник. 2004. 112 с.
4. Дьоміна Г.А. Вікова та педагогічна психологія: Методичні рекомендації для практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю знань студентів. 2-е вид., випр. і доп. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 56 с.
5. Максименко С. Д. Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід : монографія. К. : Слово, 2013. 592 с.
6. Пустовіт Г. П. Методи навчання і виховання як дидактична категорія в історико-педагогічному контексті. *Вересень. МОІППО*. 2011. № 1 2 (54-55). С. 17-29.
7. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. *Гуманітарні науки*. 2001. № 1. С. 110-118.